

PRAWO KARNE

Diagramy

Magdalena Błaszczyk, Anna Zientara

SERIA AKADEMICKA

WYDANIE **3**

PRAWO KARNE

Diagramy

Magdalena Błaszczyk, Anna Zientara

SERIA AKADEMICKA

WYDANIE 3

Stan prawny na 1 października 2021 r.

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Livia Śpiewak

Opracowanie redakcyjne
JustLuk

Projekt okładek serii
Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Poszczególne części książki napisali:
Magdalena Błaszczuk – rozdziały 11–20, 23 i 24
Anna Zientara – rozdziały 1–10, 21, 22 i 25

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8246-942-4
3. wydanie

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Wstęp	13
Rozdział 1. Pojęcie prawa karnego, jego zasady i funkcje	15
1.1. Pojęcie prawa karnego	15
1.2. Struktura kodeksu karnego	16
1.3. Zasady prawa karnego	16
1.4. Funkcje prawa karnego	17
Rozdział 2. Pojęcie przestępstwa	19
2.1. Uwagi ogólne	19
2.2. Teorie winy	21
2.3. Pojęcie społecznej szkodliwości	21
2.4. Stopień społecznej szkodliwości	22
Rozdział 3. Podziały przestępstw	23
3.1. Podział przestępstw ze względu na ich wagę (zagrożenie karą)	23
3.2. Podział przestępstw z uwagi na formę winy	24
3.3. Podział przestępstw z uwagi na znamię skutku	24
3.4. Podział przestępstw z uwagi na formę czynu	25
3.5. Podział przestępstw z uwagi na tryb ścigania	26
3.6. Podział przestępstw z uwagi na podmiot (tj. sprawcę)	27
3.7. Typy przestępstw	27
Rozdział 4. Czas i miejsce popełnienia przestępstwa	30
4.1. Czas popełnienia przestępstwa	30
4.2. Zmiana ustawy karnej (obowiązywanie ustawy pod względem czasu)	31
4.3. Miejsce przestępstwa	34
4.4. Możliwość stosowania kodeksu karnego w zależności od miejsca popełnienia czynu zabronionego	35
Rozdział 5. Moc prawna orzeczeń zagranicznych (art. 114 k.k.)	38
Rozdział 6. Immunitety	41

Rozdział 7. Struktura przestępstwa	43
7.1. Podmiot	44
7.1.1. Uwagi ogólne	44
7.1.2. Wyjątki od zasady stosowania kodeksu karnego wobec osób, które ukończyły 17 lat	44
7.1.3. Odpowiedzialność na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich	45
7.2. Przedmiot przestępstwa – dobro prawne	47
7.2.1. Uwagi ogólne	47
7.2.2. Podział przestępstw z uwagi na przedmiot	48
7.2.3. Przestępstwa podobne	48
7.3. Strona podmiotowa – relacja psychiczna sprawcy do czynu	49
7.4. Strona przedmiotowa	50
7.4.1. Związek przyczynowy – teorie	51
7.4.2. Podział przestępstw z uwagi na określenie zachowania się sprawcy	51
Rozdział 8. Formy stadialne	54
8.1. Uwagi ogólne	54
8.2. Przygotowanie – art. 16 i 17 k.k.	55
8.2.1. Warunki odpowiedzialności za przygotowanie	55
8.2.2. Znamiona przygotowania – art. 16 § 1 k.k.	55
8.2.3. Formy przygotowania	55
8.2.4. Karalność przygotowania	56
8.2.5. Odstąpienie od przygotowania – art. 17 k.k.	57
8.3. Usiłowanie – art. 13 k.k.	59
8.3.1. Przesłanki	59
8.3.2. Pojęcie bezpośredniości	59
8.3.3. Usiłowanie udolne i nieudolne	60
8.3.4. Czynny żal i odstąpienie – art. 15 § 1 k.k.	61
8.4. Dokonanie	61
Rozdział 9. Formy zjawiskowe	64
9.1. Współsprawstwo	65
9.2. Sprawstwo polecające	68
9.3. Sprawstwo kierownicze	69
9.4. Podżeganie	71
9.5. Pomocnictwo	73
9.6. Zasady odpowiedzialności	76
9.6.1. Formy zjawiskowe – zasady odpowiedzialności dotyczące wszystkich współdziałających	76
9.6.2. Formy zjawiskowe – zasady odpowiedzialności dotyczące pomocników i podżegaczy	77
Rozdział 10. Okoliczności wyłączające odpowiedzialność	78
10.1. Kontratypy	79
10.1.1. Obrona konieczna	79
10.1.2. Stan wyższej konieczności	84

10.1.3. Eksperyment (ryzyko nowatorstwa) – art. 27 k.k.	88
10.1.4. Ostateczna potrzeba – art. 319 k.k.	88
10.1.5. Działanie w ramach uprawnień lub obowiązków	88
10.1.6. Zgoda dysponenta dobrem	89
10.1.7. Czynności lecznicze	89
10.1.8. Ryzyko sportowe	89
10.1.9. Karcenie małoletnich	90
10.1.10. Zwyczaj	90
10.2. Okoliczności wyłączające winę	90
10.2.1. Niepoczytalność – art. 31 § 1 k.k.	91
10.2.2. Błędy	93
10.2.3. Rozkaz	98
Rozdział 11. Zbieg przepisów	100
11.1. Uwagi ogólne	100
11.2. Zbieg przepisów definiujących przestępstwa	101
Rozdział 12. Zbieg przestępstw	103
12.1. Uwagi ogólne	103
12.2. Zbieg przestępstw	105
12.3. Przestępstwo ciągłe a ciąg przestępstw	105
12.4. Kara łączna	106
Rozdział 13. Kary	111
13.1. Uwagi ogólne	111
13.2. Grzywna	113
13.3. Ograniczenie wolności	114
13.4. Pozbawienie wolności	115
13.5. Kara mieszana	116
Rozdział 14. Środki karne	118
14.1. Uwagi ogólne	118
14.2. Terminowe środki karne	120
14.2.1. Uwagi ogólne	120
14.2.2. Pozbawienie praw publicznych (art. 40 k.k.)	121
14.2.3. Zakaz zajmowania określonego stanowiska, wykonywania określonego zawodu lub prowadzenia określonej działalności gospodarczej (art. 41 § 1 i 2 k.k.)	122
14.2.4. Zakaz prowadzenia działalności związanej z wychowaniem, leczeniem, edukacją małoletnich lub z opieką nad nimi (art. 41 § 1a i 1b k.k.)	123
14.2.5. Zakaz przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu (art. 41a k.k.)	124
14.2.6. Nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 41a § 1 i 2 k.k.)	125
14.2.7. Zakaz wstępu na imprezę masową (art. 41b k.k.)	126

14.2.8. Zakaz wstępu do ośrodków gier i uczestnictwa w grach hazardowych (art. 41c k.k.)	127
14.2.9. Zakaz prowadzenia pojazdów (art. 42 k.k.)	128
14.3. Jednorazowe środki karne	130
14.3.1. Uwagi ogólne	130
14.3.2. Świadczenie pieniężne (art. 43a k.k.)	131
14.3.3. Podanie wyroku do publicznej wiadomości (art. 43b k.k.)	131
Rozdział 15. Przepadek i środki kompensacyjne	133
15.1. Uwagi ogólne	133
15.2. Przepadek	135
15.2.1. Przepadek przedmiotów (art. 44 k.k.)	135
15.2.2. Przepadek przedsiębiorstwa (art. 44a k.k.)	136
15.2.3. Przepadek korzyści majątkowej (art. 45 k.k.)	137
15.3. Środki kompensacyjne	138
15.3.1. Obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę (art. 46 k.k.)	138
15.3.2. Nawiazka (art. 47 i 48 k.k.)	139
Rozdział 16. Zasady i dyrektywy wymiaru kary	142
16.1. Uwagi ogólne	142
16.2. Zasady wymiaru kary	143
16.3. Dyrektywy ogólne wymiaru kary	143
16.3.1. Uwagi ogólne	143
16.3.2. Dyrektywy ogólne sądowego wymiaru kary	144
16.4. Dyrektywy szczegółowe wymiaru kary	145
16.4.1. Uwagi ogólne	145
16.4.2. Dyrektywy szczegółowe wymiaru kary	145
Rozdział 17. Odstąpienie od wymierzenia kary	149
17.1. Uwagi ogólne	149
17.2. Odstąpienie od wymierzenia kary	150
Rozdział 18. Nadzwyczajne złagodzenie kary	152
18.1. Uwagi ogólne	152
18.2. Nadzwyczajne złagodzenie kary	153
Rozdział 19. Recydywa. Nadzwyczajne obostrzenie kary	156
19.1. Uwagi ogólne	156
19.2. Recydywa specjalna zwykła	157
19.3. Recydywa specjalna wielokrotna	157
Rozdział 20. Środki probacyjne	160
20.1. Uwagi ogólne	160
20.2. Warunkowe umorzenie postępowania	162
20.3. Warunkowe zawieszenie wykonania kary	164
20.4. Warunkowe przedterminowe zwolnienie	167

Rozdział 21. Środki zabezpieczające	172
21.1. Uwagi ogólne	172
21.2. Katalog środków zabezpieczających	173
21.3. Zasady orzekania środków zabezpieczających	174
21.4. Osoby, wobec których można orzec środki zabezpieczające	174
21.5. Możliwość orzeczenia środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym	175
Rozdział 22. Przedawnienie	177
22.1. Rodzaje przedawnienia	177
22.2. Przedawnienie ścigania (art. 101 k.k.)	178
22.3. Przedawnienie wyrokowania (art. 102 k.k.)	178
22.4. Przedawnienie wykonania kary (art. 103 k.k.)	179
22.5. Przedawnienie wykonania środka karnego, środka kompensacyjnego i przypadku	179
22.6. Spoczywanie biegu przedawnienia	180
Rozdział 23. Zatarcie skazania	182
23.1. Uwagi ogólne	182
23.2. Zatarcie skazania	183
Rozdział 24. Relacja części ogólnej kodeksu karnego do ustaw szczególnych	185
24.1. Uwagi ogólne	185
24.2. Relacja przepisów części ogólnej kodeksu karnego do ustaw szczególnych	186
Rozdział 25. Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych	187
25.1. Uwagi ogólne	187
25.2. Przesłanki odpowiedzialności podmiotu zbiorowego	188
25.3. Sankcje orzekane wobec podmiotu zbiorowego	189

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

EKPC	– Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
k.c.	– ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.)
k.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1444 ze zm.)
k.k.s.	– ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2021 r. poz. 408 ze zm.)
k.k.w.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2021 r. poz. 53 ze zm.)
Konstytucja RP	– Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
k.p.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 534 ze zm.)
k.p.w.	– ustawa z 24.08.2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2021 r. poz. 457 ze zm.)
k.r.o.	– ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359)
k.w.	– ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2021 r. poz. 281 ze zm.)
nowela z 20.02.2015 r.	– ustawa z 20.02.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 396)
nowela z 20.03.2015 r.	– ustawa z 20.03.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 541)
nowela z 23.03.2017 r.	– ustawa z 23.03.2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 768)
pr. bank.	– ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 1896 ze zm.)
u.o.p.z.	– ustawa z 28.10.2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz.U. z 2020 r. poz. 358 ze zm.)
u.o.z.	– ustawa z 21.08.1997 r. o ochronie zwierząt (Dz.U. z 2020 r. poz. 638)
u.p.n.	– ustawa z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. z 2018 r. poz. 969)

Czasopisma, orzecznictwo

Apel.-W-wa	– Apelacja. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Warszawie
Biul. PK	– Biuletyn Prawa Karnego
KSAG	– Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej
KZS	– Krakowskie Zeszyty Sądowe
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB	– Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
OSAG	– Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNwSK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Seria A
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
Prok. i Pr.-wkl.	– Prokuratura i Prawo – wkładka

Inne

DG	– dolna granica ustawowego zagrożenia karą
GG	– górna granica ustawowego zagrożenia karą
IPN	– Instytut Pamięci Narodowej
KRK	– Krajowy Rejestr Karny
NIK	– Najwyższa Izba Kontroli
OW	– ograniczenie wolności
PW	– pozbawienie wolności
F	– fakultatywnie
O	– obligatoryjnie

WSTĘP

Prawo karne jest jednym z obowiązkowych przedmiotów na studiach prawniczych. Liczne nowelizacje Kodeksu karnego, zwłaszcza te dotyczące kar i środków karnych, bardzo skomplikowały tę niełatwą do opanowania materię. Dodatkową trudnością dla osób, które obecnie pragną powtórzyć zagadnienia związane z prawem karnym, jest konieczność przyswojenia zmian dokonanych ustawami, których głównym celem miała być walka z pandemią koronawirusa.

Książka „Prawo karne. Diagramy” powstała przede wszystkim z myślą o studentach, aby ułatwić im naukę przedmiotu, wszelkie powtórki i pomyślne zdanie egzaminu. Może jednak równie dobrze posłużyć wszystkim, którzy potrzebują odświeżenia wiedzy z zakresu części ogólnej prawa karnego, a zwłaszcza absolwentom studiów prawniczych, którzy uczą się do egzaminów na aplikację, czy też aplikantom.

Niniejsze opracowanie ma na celu prezentację instytucji i zasad prawa karnego w sposób maksymalnie uproszczony, ułatwiający ich opanowanie czy też przypomnienie. Same diagramy jednak nie pozwoliłyby zrealizować tego celu, gdyż nie mogą zawierać zbyt wiele treści teoretycznych i pobocznych. Dlatego większość diagramów została uzupełniona uwagami ogólnymi i wybranymi тезami z orzecznictwa, które zwracają uwagę na praktyczne problemy związane ze stosowaniem omawianych norm.

Publikacja nie stanowi opracowania kompleksowego, które może zastąpić podręcznik czy wykład. Jest jedynie ich uzupełnieniem. Została opracowana w sposób odpowiadający w zasadzie układowi części ogólnej Kodeksu karnego, co powinno ułatwić Czytelnikowi jej wykorzystanie. Taką systematykę przyjmują wszystkie komentarze do części ogólnej Kodeksu karnego, stosuje się ją też najczęściej na zajęciach z przedmiotu – wykładach i ćwiczeniach – oraz w podręcznikach.

Praca „Prawo karne. Diagramy” prezentuje w pigułce wszystkie omawiane na zajęciach z tego przedmiotu zagadnienia. Powinna być przez Czytelnika traktowana jako forma usystematyzowanych, szczegółowych notatek z prawa karnego. Liczymy, że dobrze spełni swoją funkcję.

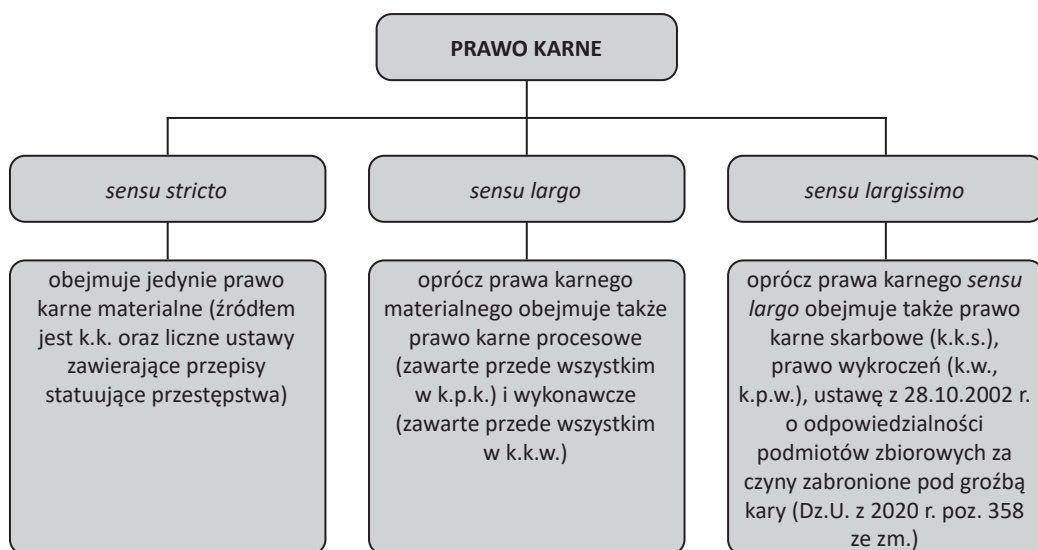
Niniejsze opracowanie omawia stan normatywny na dzień 1.10.2021 r.

Autorki

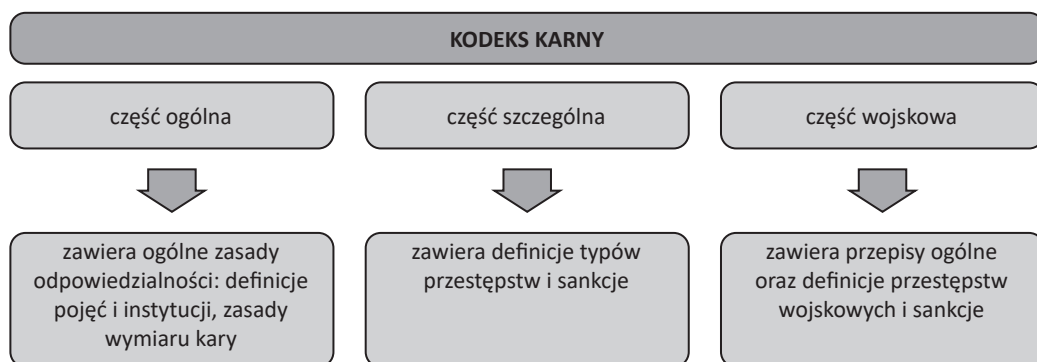
POJĘCIE PRAWA KARNEGO, JEGO ZASADY I FUNKCJE

1. Co oznacza wyrażenie „prawo karne”?
2. Z jakich części składa się Kodeks karny?
3. Jakie są najważniejsze zasady prawa karnego?
4. Jakie są funkcje prawa karnego?

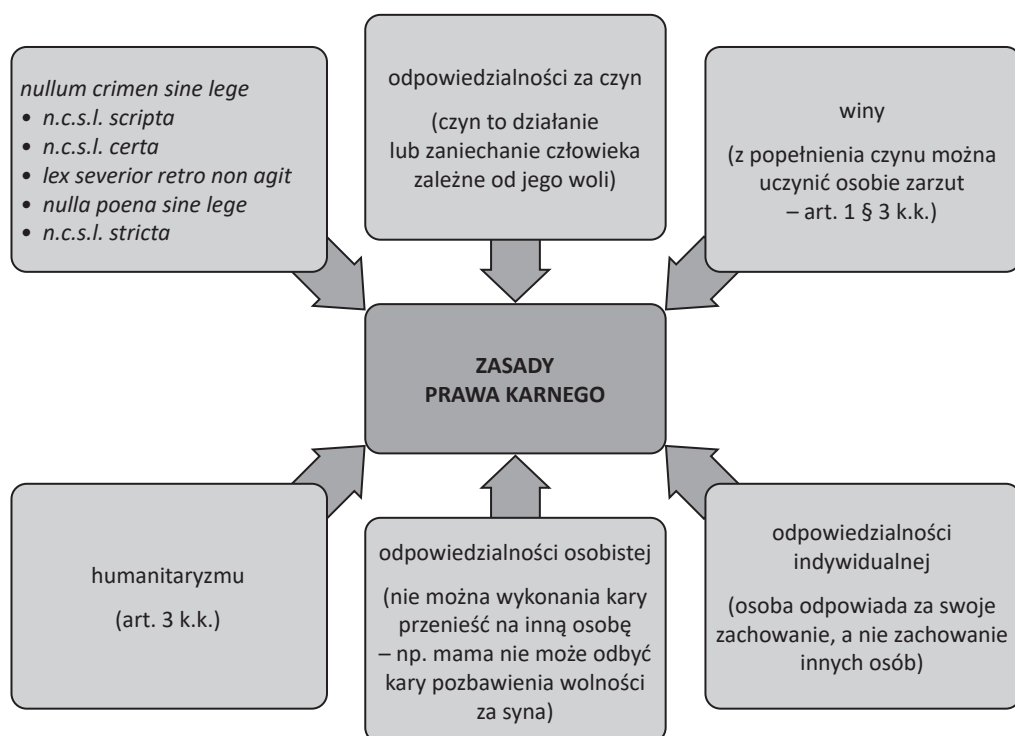
1.1. Pojęcie prawa karnego

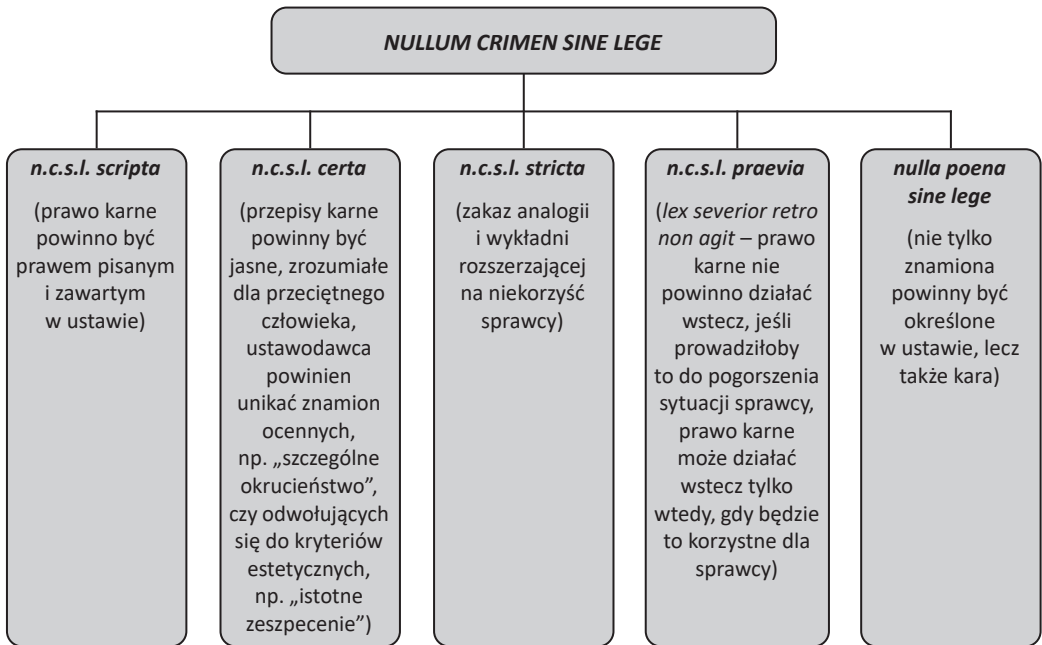

1.2. Struktura Kodeksu karnego

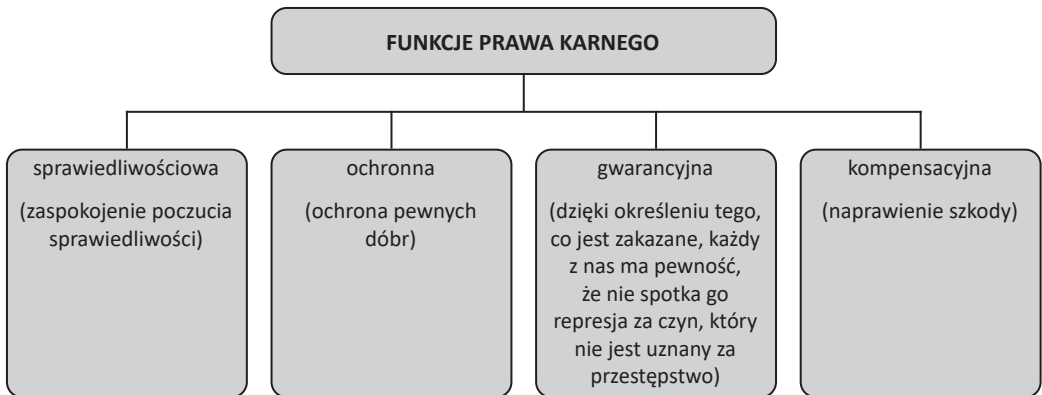

1.3. Zasady prawa karnego

1.4. Funkcje prawa karnego

Wybrane orzecznictwo

Wyrok SN z 11.07.2012 r., II KK 179/12, Prok. i Pr.-wkł. 2012/12, poz. 1

W obszarze prawa penalnego nie jest dopuszczalne dokonywanie wykładni rozszerzającej określonych regulacji na niekorzyść sprawcy. Tego rodzaju zabieg interpretacyjny godziłby bowiem w wyrażoną w art. 42 ust. 1 Konstytucji i art. 1 § 1 k.k. zasadę określoności przestępstwa.

Postanowienie SN z 29.01.2009 r., I KZP 29/08, OSNKW 2009/2, poz. 15

Dopuszczalne, a niekiedy nawet konieczne jest doprecyzowanie znamion ustawowych niektórych czynów zabronionych w aktach rangi podstawowej, to jest w rozporządzeniach. Takie działanie ustawodawcy nie narusza zasady *nullum crimen sine lege* zawartej w art. 1 § 1 k.k.

Postanowienie SN z 19.12.2007 r., V KK 101/07, LEX nr 346785

Wyłączność ustawy i maksymalna określoność znamion przestępstw nie oznacza jednak, że wszelkie elementy opisujące czyny zabronione muszą i mogą być wyczerpująco ustalone w ustawie. Także w zakresie typizacji przestępstw dopuszczalne jest odwoływanie się do sformułowań ocennych (np. ciężkie, lekkie, istotne, podobne, wielka, znaczna, silne, znikomy itp.). Ostatecznie na sądach ciąży obowiązek interpretacji przepisu zgodnie z zasadami konstytucyjnymi.

Postanowienie SA w Krakowie z 26.09.2006 r., II AKzw 658/06, KZS 2006/10, poz. 12

Słuszne jest, by karę wykonać jak najszybciej, bez nieuzasadnionej zwłoki, bo kara po latach jest tylko abstrakcyjną dolegliwością, zatem bezcelowym okrucieństwem (art. 45 ust. 1 Konstytucji).

Postanowienie SA w Krakowie z 27.06.2000 r., II AKz 232/00, KZS 2000/7–8, poz. 56

Nadmierne odwlekanie wykonania kary, sprzeczne z powinnością niezwłocznego wykonywania kar (art. 9 § 1 k.k.w.), jest sprzeczne z powinnością postępowania humanitarnego (art. 3 k.k. i art. 4 § 1 k.k.w.), bo sprawia, że tak traktowany skazany długo nie może się pozbyć ciężaru dawnego przestępstwa, a kara staje się nie środkiem poprawienia go, lecz abstrakcyjną dolegliwością, oderwaną od jego dawnych czynów.

Rozdział 2

POJĘCIE PRZESTĘPSTWA

1. Co to jest przestępstwo?
2. Jaka jest różnica między pojęciami przestępstwa oraz czynu zabronionego?
3. Co bierzemy pod uwagę przy ocenie społecznej szkodliwości czynu?

2.1. Uwagi ogólne

Analizując, czy doszło do popełnienia przestępstwa, musimy wziąć pod uwagę wszystkie wskazane poniżej elementy. Analizę przeprowadzamy w kolejności podanej poniżej od pkt 1 do 5. Najpierw ustalamy, czy mamy do czynienia z czynem, potem – czy jest on zabroniony przez ustawę, następnie analizujemy, czy jest on bezprawny, zawiniony, i na końcu ustalamy stopień jego społecznej szkodliwości.